

De loopgraven van WO I in Dassenaarde

Hoe natuur en cultuur samen meer bereiken dan elk apart

Dankzij de speelpleinwerking hebben sinds de jaren zestig van de vorige eeuw tientallen, misschien wel honderden kinderen gespeeld op de Dassenaardeheuvel in het natuurgebied Dassenaarde in Molenstede-Diest. Ze bouwden kampen met takken van de Amerikaanse eiken en varenbladeren en verstopten zich in de vele kuilen en greppels op de heuvel. Wisten zij veel dat zij speelden in Duitse loopgraven uit de Grote Oorlog. En toch is het zo. Uitgebreid historisch onderzoek heeft uitgewezen dat gedurende WO I de Duitsers na de aanleg van vliegveld Schaffen op verschillende plaatsen in de omgeving van het vliegveld oefenloopgraven hebben aangelegd. De loopgraven in Dassenaarde zijn nog altijd duidelijk zichtbaar. Er schijnen ook loopgraven in Zichem te zijn geweest volgens dagboeken van plaatselijke bewoners, maar daarvan zijn geen sporen teruggevonden.

Een kleine geschiedenis

De loopgraven in Dassenaarde zijn nog duidelijk zichtbaar. In de tijd van de aanleg was de hele heuvel onbebost. Er groeide heide, bosbessen, brem e.d. Vanaf de heuvel was er een zicht op de hele verre omgeving: natuurlijk richting Bolhuis en verder naar Vliegveld Schaffen in het zuidoosten, de andere kant op richting hoeve De Mot en Molenstede-centrum in het zuidwesten en naar het noorden richting Engsbergen. Vandaar dat dit een heel geschikte plaats was voor oefenloopgraven. De bedoeling van de Duitsers was piloten die op Schaffen werden opgeleid de gelegenheid te geven oefenvluchten uit te voeren en tijdens deze vluchten bommen af te werpen. Op hun beurt werden zij beschoten met geschut dat in de loopgraven was opgesteld om de oefening zo realistisch mogelijk te maken. Er was dan ook een kelder of een opslaggang gegraven in de heuvel om de munitie op te slaan. Van deze kelder of gang zijn echter geen sporen teruggevonden. Gelukkig zijn tot op heden ook nog geen blindgangers gevonden.

Tussen de wereldoorlogen en nog enige tijd daarna vond er rond de heuvel kleinschalige landbouw plaats. In de buurt werd zand afgegraven voor het bouwen van huizen en wegen. En er werden langzamerhand steeds meer Corsicaanse dennen geplant om tegemoet te komen aan de vraag naar stuthout voor de mijnen in Limburg. Ook Dassenaardeheuvel raakte zo begroeid met dennen en met Amerikaanse eiken die zich in het oorspronkelijk open gebied makkelijk konden vestigen en konden uitbreiden. Toen Natuurpunt Dassenaarde in 2002 in handen kreeg, erfden

we dus een heuvel begroeid met zeeden, Corsicaanse den, Amerikaanse eik en vogelkers, met een ondergroei van bramen, varens en hier en daar lelietje-van-dalen. De heide was volledig verdwenen. Aangezien heischraal grasland een habitattypen is dat Europa graag weer hersteld ziet, werd in het beheerplan van Dassenaarde opgenomen dat op de heuvel gestreefd zou worden naar heideherstel en gemengd open bos. We willen dus graag een veel gevarieerder bostype met inheemse eik, hulst, kamperfoelie, lijsterbes, sporkenhout en boskers. In het bos onderaan de heuvel staan nog enkele boskersen, waarvan we hopen dat ze zich gaan voortplanten als de omstandigheden daarvoor weer geschikt zijn.

Natuurontwikkeling

Aangezien vanaf de jaren zestig de heuvel jaarlijks overspoeld werd met enthousiaste kinderen, besloot Natuurpunt in het beheerplan het grasplein en een klein stuk aangrenzend bos als speelbos op te nemen. De heuvel op zich behoort daar niet toe maar Natuurpunt heeft altijd oogluikend toegelaten dat ook daar de kinderen zich konden vermaken. We hebben dit de laatste jaren zelfs aangemoedigd door omgevallen bomen te laten liggen om kampen mee te bouwen en door het ophangen van klimtouwen in een grote Amerikaanse eik. Maar heideherstel zat natuurlijk altijd nog in onze gedachten. Het is gebleken dat met jaarlijkse dunning en incidentele exotenbestrijding van de vogelkers het ideaal van gemengd bos en heideherstel niet bereikt kon worden. Vandaar dat de herdenking van 100 jaar Grote Oorlog Dassenaarde een nieuwe kans gaf.

Plattegrond van de loopgraven.

Foto links: Dassenaardeheuvel met opengemaakte zichtas gezien vanuit de vallei.

Foto volgende pagina boven links: Saskia van den Berg en Bart Mandervelt.

Foto's Luc Nagels

Foto volgende pagina boven rechts: mogelijk tafereel op Dassenaardeheuvel tijdens WO I. Archieffoto

Quick win

De Heemkring Molenstede was in het kader van de herdenking al enige jaren op zoek naar documentatie betreffende de Grote Oorlog in Molenstede en vond in verschillende bronnen de vermelding van de loopgraven. Bijna 10 jaar geleden is er al eens onderzoek gedaan naar een deel van de loopgraven, met hulp van Erfgoed Vlaanderen,

en was een klein deel van de loopgraven open gemaakt. Aangezien de loopgraven uitgehakt zijn in de ijzerzandsteen bleek ook na 100 jaar het speciale profiel van de loopgraven nog duidelijk aanwezig.

De quick win programma's van de Merode boden een mogelijkheid om samen met Erfgoed Vlaanderen en de Heemkring Molenstede een project in te dienen waarbij twee doelstellingen werden gecombineerd. Ten eerste was er een luik voor het zichtbaar maken van de loopgraven en voor herstel van een deel van de loopgraven. Ten tweede was er geld beschikbaar voor het open maken van twee zichtassen en voor verwijdering van de strooisellaag in deze zichtassen. Hierdoor wordt de loop van de loopgraven weer duidelijk zichtbaar, maar is er dus ook weer kans op heideherstel. Niet alleen een quick win, zelfs een win-win situatie!

Intmiddels zijn de zichtassen open gemaakt en is alle opslag op de loopgraven verwijderd. De ligging van de loopgraven is nu weer duidelijk te zien en komt nog bijna volledig overeen met een kaart die historisch onderzoek heeft opgeleverd.

Binnenkort zal de strooisellaag worden verwijderd. Daardoor kunnen zonlicht en warmte de bodem bereiken. Zaden die al tientallen jaren in de zaadbank hebben gelegen, krijgen hierdoor de kans weer uit te schieten. De begroeiing zal zich dus verjongen en waarschijnlijk veel gevarieerder zijn dan tot nu toe. Hopelijk komen de varens en bosbessen van weleer weer terug en kunnen we de komende jaren met belangstelling volgen welke bomen en planten hun kansen grijpen en een plekje veroveren op Dassenaardeheuvel. Zodat wandelaars die uit historische interesse wandelen langs de loopgraven ook kunnen genieten van de hernieuwde en uitbundige natuur.

Vrijgemaakte loopgraven met doorkijk naar de vallei langs de zichtas. Foto Luc Nagels

Opening 24 augustus 2014

Je kan het allemaal zelf komen bekijken tijdens het volksfeest op 24 augustus 2014.

Vertellers nemen je mee naar de tijd van WO I, figuranten geven Dassenaardeheuvel het aanzien van ca. 1918. Je kan genieten van een drankje terwijl je een tentoonstelling bekijkt over Molenstede aan het begin van de 19e eeuw of luisteren naar de lezing over de aanleg van het vliegveld van Schaffen.

Programma

Vanaf 13u30: elk half uur een geleide wandeling langs de loopgraven met uitleg over de natuurontwikkeling.

Duur van de wandeling: ca. 45 min.

14u00 en 15u00: vertelmoment voor kinderen van 6 tot 12 jaar door de vertellers van de provincie Vlaams-Brabant

14u30: lezing door majoor Rob Troubleyn van het legermuseum Brussel over Wereldoorlog I: algemeen en meer specifiek over de regionale gebeurtenissen

17u00: officiële opening van de loopgraven gevolgd door een receptie voor genodigden met steun van de Stad Diest

Doorlopend terras met Gildebier en tentoonstelling over Molenstede tijdens WO I en Dassenaarde. Er zullen ook figuranten aanwezig zijn in traditionele klederdracht.

Plaats van afspraak: parking aan het grasveld onder het bolhuiskapelletje, Asdonkstraat, Molenstede. Volg vanaf de Turnhoutsebaan (baan tussen Geel en Diest) de bordjes Natuurreservaat Dassenaarde.

Info: Bart Mandervelt, bart_mandervelt@skynet.be, 0473 49 75 92

Dit project is een samenwerking van Natuurpunt Diest en de Werkgroep Natuur en Erfgoed van Natuurpunt Oost-Brabant met Heemkring Molenstede, Erfgoed Vlaanderen, Regionaal Landschap Noord-Hageland, Provincie Vlaams-Brabant, Toneelgroep Meulenstee Lacht Mee, Stad Diest.

